

11. *Vizeli* Czövek Samu (a víz alatt, a víz szélén lakott).

12. *Nazarénus* Kettős család (a nazarénus hitre tértek át).

A hajdani nagy családok megkülönböztető nevei: Czövek: Pente, Mëndikás, Szóló, Timár, Vizeli, Sági, Kola. — Dömötör: Mucér, Kiszó, Vércse, Hupei, Csömör, Pirók. — Bencsák: Fekete, Zsandár, Bagó, Huszár. — Kettős: Katona, Firér, Nazarénus, Korsós, Külü. — Kristóf: Vaskó, Csere, Dida, Vérágos, Baka, Bobák, Busa, Bikasás, Sági, Pörgő. — Kovács: Tyúkos, Keserű, Vörös, Vilmony. — Molnár: Égyed, Dékány. — Koleszár: Nagy, Kis, Vigyori, Csimíz. — Szalai: Szacski, Laos, Szuszi, Bótos. — Varga: Róka, Vörös, Dérva, Görhes, Susztér, Kovács, Pógár.

V. Csúfnevek

A kicsúfolásra, kigúnyolásra szolgáló elnevezéseket csak egy bizonyos személy kapja, azaz csak egyetlenegy személyt illetnek vele, az utódokra nem száll át. A kicsúfolt természetesen tiltakozik ellene, igen mérges, ha hallja csúfnevét, nemegyszer alaposan el is káromkodja magát. Vigyáznak is rá, hogy meg ne hallja.

Csúfnevet kaphat valaki:

1. Tulajdonsága, testi fogyatékosága miatt: *Kola* — Sági Czövek Sándor (féleszű), *Dida* — Kristóf Lajos (beszédhibás, gyengeelméjű), *Pörgő* — Kristóf Gyula (féleszű), *Gángó* — Sipos Józsefné (balga). — 2. Valamihez hasonlítás miatt: *Csiling* — Borkó István (sirály, olyan jó halász, mint a sirály). — 3. Viselet alapján: *Gatyás* Valkai János. — 4. Vagyoni állapot alapján: *Makszi* Máté János (nagy maximumja van), *Nyomor* Bangó (1805).

A csúfnév használata: A következő használati típusok találhatók meg Kopácson: 1. a csúfnév egyedül: *Kola*, *Recskei*, *Külüék*, *Csiling*. — 2. Csúfnév + keresztnév: *Dida* Lajos, *Pörgő* Gyula. — 3. Csúfnév + család- és keresztnév: *Gatyás* Valkai János, *Makszi* Máté János.

*

Források :

1. A kopácsi ref. egyház anyakönyve 1754-től 1810-ig, 1810-től 1900-ig több anyakönyv.

2. Adóívek.

3. Szóbeli közlések, adatközlők; Koloszár Júlia, Pajrok Júlia, Márton Erzsébet, Bakó Éva, Kristóf Lajos, Csöbrös Mária.

4. Narancsik Márta volt tanárképző főiskolai hallgató 1958-ban írt szemináriumi dolgozata.

Novi Sad—Újvidék.

PENAVIN OLGA

Györtelek helynevei

Györtelek Szatmár megyében, a mátészalkai járásban fekszik. Területe (1956-ban) 2561 hold, lakóinak száma (1949-ben) 1549 fő. Szomszédos községek: Kocsord, Tunyogmatólos, Géberjén, Ökörítőfülpös és Nagyecsed. A Mátészalkáról jövő közút itt ágazik el Fehérgyarmat, illetőleg Csenger felé. Vasúton a Mátészalka—Csenger vonalra esik; két állomása van: *Györtelek* és *Györtelek-Alsó* (régén: *Györtelek-Jékeytanya*).

A falu a nevét — a szájhagyomány szerint — az ecsedi vár egyik urának *György* nevű fiáról kapta. Hasonlót állapít meg IFJ. OROSZ ENDRE is (Nyr.

XI, 47): „E község hajdan »Gerg« telkének neveztetett. 1333-ban Chaholyi Sebestyén György nevű fiának adta, ki is akkor Gerg telkének nevezte el.” Az eredeti **Györgyteleke* feltevését a mai nyelvhasználat ilyen fordulatai is valószínűsítik: *megyek Győrtelekére*; *van ety házam Győrtelekén*; stb. A név alakulását az befolyásolta, hogy torlódás miatt kiesett a második *gy*, s elszakadt a szót a névhez fűző fonal. Emiatt a szóvégi birtokos személyrag is értelmét veszítette: *Györgyteleke* → *Győrteleke* → *Győrtelek*. A hivatalos nyelvhasználatban és főleg az idegenek kiejtésében az első magánhangzó gyakran hosszú: *Győrtelek*. Ez vagy a *Győr* városnév téves analógiájával magyarázható, vagy azzal, hogy e vidék nyelvjárása a szótagzáró *l*, *r*, *j* előtt megnyújtja a rövid magánhangzót: *Győrtelek* → *Győrtelek* (vö. olykor a köznyelvben is: *főradalom* → *főradalom*).

A község régen egyetlen utcából állt. Mivel ezt a Szamos erősen mosta, szaggatta, a település délebbre húzódott. A Szamos-parti régi utcát ekkor *Alsó ucca* (ma: *Rákóuci ucca*), emezt *Felső ucca*, *Főucca* néven emlegették (ma: *Kosut ucca*).

Győrtelek helyneveiről egy közlést találtam (IFJ. OROSZ ENDRE: s. h.). A közölt 8 dűlőnévből 4 ma már nem él: *Akoltáj*, *Jóhat*, *Nagyvarga dűlő*, *Nyáras dűlő*. Valószínűleg hibás a *Kátymányhát* lejegyzése: ez *Kotymánhát* lehetett (ma: *Kotymán*). A *Kürtös dűlő* ma egyszerűen *Kürtös*; a *Szigethát* ma *Szigetődűlő*. A *Szeg* ma is e formában él. A közölt két tónév: *Anya tava* (ez ma dűlőnév) és *Kotymány tó* (ennek nevét is csak szántóföld őrzi: *Kotymány*). Ugyanezen a helyen Ökörítő község dűlőnevei közt találjuk a *Postalak* elnevezést; ez valószínűleg a régebben Ökörítőhoz, ma Győrtelekhez tartozó *Pusztalak* elírása.

Belterületi nevek

Ákácfa ucca (a határba vezető, nemrég nyitott, akáccal szegélyezett utca), *Árpád ucca*, *Dobó Katalin ucca* (régén: *Felső ucca*, *Főucca*), *Rákóuci ucca* (régén: *Alsó ucca*), *Temető ucca* (a temetőhöz visz), *Tunyogi ucca* (Tunyogmatolcs felé vezet). **F a l u r é s z e k**: *Pusztalak* (egy-két cselédségi házból állt), *Újsór* (a század második negyedében kezdett épülni), *Újtelep* (= Újsor).

Külterületi nevek¹

Alsó nemesi dűllő sz., *Anya tava* sz., k. (régén tó, ma is van benne vizes rész), *Bulgár sarok* sz. (A *Vájás* partján van: a földesúr itt kb. 200 holdas bolgár kertészetet létesített. Tréfás neve: *Bulgária*.), *Csombor* sz., k. (Lápos, zombékos, bokros rész; esős időben elvizesedik), *Égres* sz. (régén égerfás volt), *Epreskört* (az ismétlőiskola tankertje volt, epersövény fogta körül), *Felső nemesi dűllő* sz., *Hegyes tábla* sz. (alakjáról), *Hetven hold* sz. (a múlt század végi földrendezéskor Nagycesed határából tévesen Győrtelekhez kapcsolták. Sok vita után csak a termelőszövetkezeti községgé válás során igazították el: Nagycesed kárpótlásul más területet kapott cserébe), *Hóutszamos* t. (a folyószabályozáskor lekapcsolt nagy Szamos-kanyar neve), *Jékei-tag* sz., l. (Jékey nevű tulajdonosáról); egy része a *Julegelő* (juhászok bérelték), *Károji-tag*

¹ A művelési jellegre utaló rövidítések: es.: csatorna, gy.: gyümölcsös, k.: kaszáló, l.: legelő, sz.: szántó, t: tó.

(Károlyi nevű gazdájáról), *Kaszálót* út (a *kaszálók*hoz, rétekhez vezet), *Katona tag* (bérlőjéről), *Kéddompköz* (két domb köze) a Kocsordra menő út felénél. Boszorkányos és zsványos történeteket mesélnek róla. *Kisrépalaj* (kis-rév-palaj; csónakos átkelőhely volt a Szamoson), *Kistóhát* k., sz. (kisebb mélyedések, kis mezei tavak vannak itt), *Klájn tag* (Klein nevű bérlőjéről), *Komjáti tag* (Komjáthy nevű gazdájáról), *Kotymánhát* (gödrös hely, vasúti töltéshez is hordtak földet belőle), *Kölcseji tag* (Kölcsey nevű gazdájáról), *Kürtös* sz. (az ide vezető út az öregek szerint olyan sötét volt, mint a *kürtő* 'füstcső'), *Lubi tag* (Luby nevű bérlőjéről), *Mesence* (l. *Szeg*), *Nagyrépalaj* (kompos átkelőhely volt, vö. *Kisrépalaj*), *Ördögut* út (a néphit szerint éjjélkor ördögök táncolnak itt), *Palló* (egy keskeny gyalogátkelő híd a *Vájáson*), *Paptag* (a református pap járandósága volt), *Rét* k., *Szeg* sz., gy. (A Holt-Szamos és a *Vájás* találkozásánál van; sok gyümölcsöst telepítettek ide. Laposabb része a *Mesence*. A faluban *mesence* = ételhordó edény), *Szigeti őrdal* (ezt a részt várárok vette körül, itt volt a kocsordi vár, amelyet állítólag alagút kötött össze az ecsedi várral), *Szilás kanyar* (egy Holt-Szamos kanyar neve; szilfás volt), *Túlsóú mező* (a falu régi határán túl eső rész), *Tuzok-nyomás* k., sz. (lápos, süppedékes rész, esős időszakban elvizesedik), *Újfalusi tag* (Újfalussy nevű gazdájáról), *Úrbéri tag* sz., *Vájás* cs. (az Ecsedi-láp csatorna-rendszerének egyik csatornája), *Váji tag* sz., k. (Vályi nevű gazdájáról).

GÖDÉNY ENDRE

Tartalom

Cikkek

<i>Papp István</i> : A szóalkotás problémái	3
<i>Végh József</i> : A magyar nyelvjárási szókincs-archívum	33
<i>Szabó T. Attila</i> : A <i>felimeg</i> , a <i>fersing</i> és rokonságuk	39
<i>A. Kövesi Magda</i> : Az előmagyar nyelvjárás ún. permies vonásainak kérdéséhez ...	57
<i>Nyirkos István</i> : Az abaúji nyelvjárás magánhangzórendszeréről (I)	71
<i>Kovács István</i> : Az <i>á</i> utáni <i>o</i> -zás az északnyugati nyelvjárás északi részén	87
<i>Sámson Edgár</i> : -döz képzős gyakorító igéink	107
<i>Király Péter</i> : Az Általános Szláv Nyelvatlasz	119
<i>Heckenast Gábor</i> : Szempontok a nyelvjárási hangfelvételek készítéséhez és tárolásához	125

Ismertetések, bírálatok

Kiss Lajos: Régi Rétköz. Ism. <i>Jakab László</i>	135
Jegyzetek a Román Nyelvatlasz új sorozatának III. kötetéről. <i>Szabó T. Attila</i> ...	137
Всесоюзное совещание ... Ism. <i>Kálmán Béla</i>	142
V. Arvinte: Terminologia exploatării lemnului și a plutaritului. Ism. <i>Kálmán Béla</i>	143
Folke Hedblom: The Tape Recording of Dialect for Linguistic Sound Archives. Ism. <i>Sebestyén Árpád</i>	145

Nyelvjárási adatok

<i>Hajdú Mihály</i> : Az Orosháza környéki kásos méhészetéről	149
<i>Varga Antal</i> : Tájszavak Balmazújvárosról (II)	155
<i>Teiszlér Pál</i> : A mezőfényi földművelés szakszókincse (I)	165
<i>Murádin László</i> : Nyelvjárási szövegek és tájzavak (Datk, Fiafalva, Lozsád) ...	177
<i>Penavin Olga</i> : Kopács személynévanyaga	182
<i>Gödény Endre</i> : Györtelek helynevei	192

Résumés

<i>I. Papp</i> : Probleme der Wortschöpfung	30
<i>J. Végh</i> : Das Archiv des mundartlichen Wortschatzes des Ungarischen	37
<i>A. T. Szabó</i> : <i>Felimeg</i> 'Oberhemd', <i>fersing</i> 'Rock' und ihre Verwandten	54
<i>A. M. Kövesi</i> : Zur Frage der sogenannten „permischen“ Züge des vorungarischen Dialektes	69
<i>I. Nyirkos</i> : Vocalism of the Dialect in the County of Abaúj	85
<i>I. Kovács</i> : Assoziativer <i>a ~ o</i> Vokalwechsel auf dem nördlichen Teile des nord-westlichen ung. Sprachgebietes	105
<i>E. Sámson</i> : Ungarische Verbe mit Suffix <i>-döz</i>	118
<i>P. Király</i> : Общеславянский Лингвистический Атлас	123
<i>G. Heckenast</i> : Richtlinien zur Behandlung und Lagerung der Magnettonbänder und Magnettonband-Aufnahmen	134

Tankönyvkiadó Vállalat

A kiadásért felelős: Vágvölgyi Tibor igazgató

Felelős szerkesztő: Szegő István

Műszaki vezető: Gonda Pál

Műszaki szerkesztő: Kormanik Béla

A kézirat nyomdába érkezett: 1963. április hó. Megjelent: 1963. szeptember hó.

Példányszám: 700. Terjedelem: 17.25 (A/5) ív. 3 ábra

Készült: monó szedésről, íves magasnyomással

az MSZ 5601-59 és az MSZ 5602-55 szabvány szerint

TA 103-a, 6300

63.57003 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

